

2007. gadā sarakstītā luga "Augusts: Osedžas zeme" ieguvusi prestižās Tonija un Pulicera balvas, kļuvusi par 21. gadsimta labāko amerikāņu lugu, to iestudējuši gandrīz visi lielākie Amerikas un Rietumeiropas teātri. Šī gada 12. janvārī tā piedzīvoja pirmizrādi Latvijas Nacionālajā teātrī.

Kur pasaule beidzas

VĒRTĒJUMS

Režija

Scenogrāfija

Aktierspēle

SILVIJA GEIKINA

Amerikāņu dramaturga un aktiera Treisija Letsa luga "Osedžas zeme" ir sāpīgi smieklīgs stāsts par kādas ģimenes nelaimīgo, neizdevušos dzīvi.

Šis ir pirmais Valtera Siļa režisora darbs uz lielās skatuves. Kopā ar scenogrāfi Ievu Kauliņu uz skatuves izveidota divstāvu celtnē. Augstāvē vairākas telpas atgādina šaurus, mazus kambariņus. Acīmredzot tās ir guļamistabas. Pirmajā stāvā – ēdamtelpa ar lielu galdu. Pavisam ikdienišķas telpas. Neikdienišķs var likties mājas trauslums un nestabilitāte. Liekas, pie stiprāka vēja pūtiena tā var sabrukt. Šķiet, tā var sagāzties arī tad, ja kāds nokrīt pa kāpnēm. "Māja brūk kopā, kaut kas ar pamatiem," noraižējusies saka Violeta. Šī māja ir savdabīga vizuāla zīme, kas liecina par izlozditajām, izjukušajām savstarpējām attiecībām.

Tomasas Sterna Eliota iestudējuma programmā atrodamas ļoti zīmīgas rindas: "Mēs, tukšie ļaudis, Mēs, izbāžņi, kļaujames kopā." Treisijš Letss savā lugā ataino tieši

Juris Lisners un Zane Jančevska.

GUNĀRA JANAŠA FOTO

šos dvēselē un garā tukšos. Valters Silis respektē lugas autora tēlu traktējumus un lugas atmosfēru, ļauj lugas teksta burvībai, izbauda to, un tajā pašā laikā taktiski un neuzbāzīgi analizē to, cenšas saprast iemeslus, kādēļ lugā atveidoti cilvēki ir tik tukši un nelaimīgi. Režisors it kā atkāpjas malā un ar sajūsmas pilnu skatienu vēro lugā notiekošo.

"Osedžas zeme" kļuvusi par spožu aktieru darbu parādī. Galvenā nenoliedzami ir Lolitas Caukas atveidotā Violeta Vestone – ārkārtīgi spēcīgs un traģisks tēls. Faktiski monstros, kā viņu beigās nodēvē pašas meita Daigas Gaismiņas atveidotā Īvija. Narkomāne, ar mutēs vēži slimā un ļoti nelaimīga. Egoistiska, ļauna, agresīva. Aktrise mēģina savienot divas pilnīgi pretējas emocijas. Violeta vienlaikus mīl un nīst savas meitas. Viņa reizēm tik maigi un silti uzlūko meitas, bet pēc brīža ar ļaunu izsmieklīgu apcer to kļūdas un nepilnības, burtiski ņirgājas par saviem bērniem. Ļoti daudzslāņaino un sarežģīto tēlu aktrise atveido spilgti un pārliecinoši.

Vēl viens tikpat sarežģīts un komplikēts sieviešu tēls iestudējumā ir Violetas meita Barbara Zanes Jančevskas izpildījumā. Viņa visilgāk paliek pie mātes, mēģina kaut ko glābt, piespiest māti nelietot narkotikas. Tikpat nesekmīgi ir Barbaras centieni saglābt pašai savu dzīvi. Attiecības ar vīru un meitu ir izjukušas. Viņa paliek viena, tāpat kā viņas māte. Zanes Jančevskas Barbara, šķiet, ir vislidzīgākā

savai mātei – iekšēji ievainojama, bet ārēji stipra un nikna uz sevi un citiem.

Niknums citam pret citu rada īpatnu, spriegu uzveduma atmosfēru. Tēva bēres, uz kurām sapulcējušies visa ģimene, kļūst par savdabīgu rēķinu kārtrošanas un attiecību noskaidrošanas brīdi. Savās nelaimēs neviens nevaino sevi, tikai citus. Lolitas Caukas Violeta apsūdz savu māti. Egoismu, naidu, neiecietību viņa acīmredzami mantojusi no mātes. Violetas meitas, īpaši Barbara, pārņēmušas mātes negativismu. Emocionālie nodarījumi pāriet no paaudzes uz paaudzi.

Niknuma atmosfēra mudina aizklāt mājas logus ar tumšiem aizkariem. Lai nevarētu atšķirt dienu no nakts. Iespaidis, ka visa darbība notiek naktī. Katrs savā šaurajā telpā gatavojas gulēt. Klāj gultas, pārģērbjas nakts tērpos, cenšas iemigt. Tad pēkšņi no miega izrauj šerifs. Atnesis sliktas ziņas – tēvs noslicis. Lēnais, it kā miegainais ritms pēkšņi mainās. Tas kļūst haotisks, steidzīgs, Violeta neko nesaprot un uzsāk deformētu, ķēmīgu deju. Tās ir nakts emocijas, tumsas atmosfēra.

Visi šajā mājā nav monstri un izbāžņi. Iekšēji un ārēji labsirdīgs ir Jāņa Skaņa Čārlzs Eikens – Violetas māsas Metijas Fejas vīrs. Cenšas iedrošināt mazvērtības kompleksu nomocīto Ulda Anžes mazo Čārlzu. Pie bērnu galda saka būtisku lūgšanu. Bet bez pašu cilvēku līdzdalības, bez vēlmes būt labākiem nekas nevar notikt. Taču šīs vēlmes

būt labākiem Vestonu ģimenei nav. Viņi bēg cits no cita. Māte ļodzīgajā mājā paliek viena. Droši vien visai drīz šī māja paliks neapdzīvota. Varbūt tajā imētināsies Anetes Saulītes atveidotā indiāniete Džoanna, kuru pirms nāves par mājas pieskatītāju nolīdzis Beverlijs Vestons. Džoanna ir kā savdabīgs ētiskā ideāla iemiesojums. Visu redz, visu saprot, taču kardināli neiejaucas. Izņēmums ir tikai gadījums, kad Jura Hirša atraktīvi un interesanti atveidotais Stīvs mēģina pāvest 14 gadus veco Džeinu, tad Džoanna neiztur un iesit Stīvam ar pannu pa galvu.

Līdzās ģimenes attiecību kraham lugā ir smeldzīgi sāpīgs stāsts arī par talantīga dzejnieka Beverlija Vestona radošās dzīves beigām. Pirms daudziem gadiem viņš uzrakstījis labus dzejoļus, tie izdoti grāmatā. Tā ieguvusi kritiķu un lasītāju atzinību. Taču pēc šīs grāmatas nav sekojuši neviena cita. "Ir daudz iemeslu, kāpēc mans tēvs neko vairāk neuzrakstīja," saka Barbara. Viens no galvenajiem iemesliem, droši vien, ir Beverlija un Violetas neveiksmīgā laulība. Ulda Dumpja Beverlijs iestudējuma prologā akcentē tieši šīs sāpes par savu neizdevušos radošo mūžu, par zināmu glēvulību, kuras dēļ viņš padevies Violetas niknumam, egoismam un atradīs mierinājumu nevis dzejā, bet alkoholā.

Iestudējums mudina saprast, kāpēc lugā atainotie un uz skatuves redzamie cilvēki ir tik naidīgi un neiecietīgi.